

имена на редица обществени деятели ни нудят да върваме, че въпреки разнородното население на града, имало е и будни българи, които сж работили за народна свѣсь и свобода. Първи дейци отъ това време сж Димитъръ Бракаловъ, Сава х. Дечевъ, свещ. Георги Ст. Джеляповъ, Иванъ Цанковъ и др. Споредъ разказитѣ на побѣлѣли старици и споредъ наличнитѣ тукъ-тамъ исторически сведения, нѣколцина отъ изброенитѣ мѣстни будители сж вземали живо участие въ освободителнитѣ борби, както и сж били въ връзки съ революционеритѣ Раковски и Левски. Другаръ на великия Раковски е билъ поборникътъ, вече покойникъ, дѣдо Иванъ Цанковъ*), а положително се знае, че лѣвското сърдце на революционнитѣ български движения, Василъ Левски, е кръстосвалъ и близкитѣ на Бургасъ села и се е срѣщалъ съ посветени на движението хора. До това време въ Бургасъ още не се говори ни за училище, ни за читалище. Сжществували сж гръцка църква и гръцко училище, въ което за кратко време е билъ учителъ и достопочетниятъ сегашенъ Варненски митрополитъ г. г. Симеонъ, бургасчанинъ по потекло. Идеята за българско училище и за българска църква се подема горещо отъ попъ Георги Ст. Джеляповъ, който въпреки преследванията на турцитѣ, успѣва, съ подкрепата на първитѣ бургасци тогава, да открие първото българско училище. За първи учителъ билъ позованъ униатътъ даскалъ Петко, а следъ него и ямболецътъ Боянъ Керемидчиевъ. Въ първата година училището има около 15 ученици, отъ които първитѣ записани сж били три абаджийски чирачета. Следъ училището, вече опора на българитѣ въ борбата имъ срещу гръцкото патриаршество, презъ 1869 година се освещава и първата българска църква въ Бургасъ, на мѣстото на днешната катедрала. Този моментъ е и трѣбва да се смѣта за здраво начало на културно-просвѣтенъ животъ, въ възможнитѣ рамки на предосвобождението. Естествено е, че дотогава разнородността на бургаското население не позволява обособяването на ярко българското, тъй като поминъкътъ на жителитѣ е билъ само рибарство, присъщо на гръцкото население и по тази причина тукъ по-мѣчно сж достигали лжчитѣ на националното осъзнаване и крайно тѣсни сж били българскитѣ обществени кръгове, които сж живѣли съ копнежъ по свобода и независимостъ. Българщината, обаче, постепенно взема преднина, благодарение на училището и църквата, и влиянието ѝ намира условия за надмогване и борба съ инородцитѣ. Но тогавашнитѣ общественици въ страната и вънъ отъ границитѣ не сж осланяли нѣкакви надежди на българщината въ Бургасъ. Напримѣръ, въ своя „Кратъкъ мѣсецословъ за 1876 год.“ Петко Р. Славейковъ печата двустийнитѣ си „Прокоби“ за градоветѣ и осмото по редъ двустийе, онасловено „Бургасъ“, гласи:

„Край море се българщина не вѣди,
но да видимъ ще ли нѣщо да бжде“...

Насмѣшката на стария поетъ ще е означавала нѣщо за времето си, защото дълги години и следъ освобождението на Бургасъ не се разкриватъ хоризонти за културенъ възходъ. Освобождението на града идва като „отъ небето“, както единъ съвременникъ отбелязва („Освобождението на Бургасъ“. Бр. 108, год. III на седмичникъ „Фаръ“ —

*) Спомени отъ миналото по случай 50 години отъ смъртта на великия патриотъ Г. С. Раковски отъ поборника Ив. Цанковъ. София. 1917.